

Pomístní jména ve Lhotě

P ř í l o h a B r a d l e c k é h o l i s t u

S pomístními jmény se setkáváme všude kolem sebe. Člověk si tak přirozeně pojmenoval různá místa k snadnější orientaci v krajině. Samotný název *pomístní jméno* vznikl r. 1860, tedy v době, kdy se začala rozvíjet toponomastika, věda, která pomístní jména zkoumá. Podle její současné definice se pomístním jménem rozumí pojmenování přírodního objektu nebo objektu vytvořeného člověkem, který není obýván.

I místopisný název naší vesnice vychází z pomístního jména. Ve východní polovině Čech bylo zvykem nazývat kopce zakončené skalním ostrohem slovem bradlo. Bradel je zde mnoho a od některých je odvozen i název obce (kromě Bradlecké Lhoty ještě Bradlec, okr. Mladá Boleslav, a Horní Bradlo, okr. Chrudim). V našem případě tak byl pojmenován nejprve hrad a podle něho někdy kolem r. 1533 i vesnice. Do té doby se Lhota jmenovala Hrnčířská, podle kvalitní hrnčířské hlíny, která se zde dříve těžila. Krátce (přelom 16. a 17. století) byla nazývána i Lhotou Železnickou. V západní části Čech se skalní ostroh nenazýval bradlo, ale kamýk. Je zde několik vrchů tohoto jména a rovněž hrad (Kamýk, okr. Litoměřice, Kamýk nad Vltavou, okr. Příbram). Kdyby tedy naše obec ležela asi o padesát kilometrů západněji, pravděpodobně by se dnes nazývala Kamýcká Lhota.

Druhá část názvu obce – Lhota – má rovněž jasné kořeny. V Čechách je na 300 obcí s podobným názvem (Lhota, Lhotka, Lhotice, Lhotky, Lhotsko, Lhoty, Lhůty). Jejich jména jsou odvozena od toho, že kdysi byly tyto vesnice na čas osvobozeny od vrchnostenských dávek, měly tedy jakousi *lhůtu*, po kterou je neplatily.

Názvy lhoteckých domů

Přestože názvy stavení se většinou neřadí mezi pomístní jména, určitě stojí za to si je připomenout. Jejich jména byla přirozeně nejčastěji odvozována od majitele a s prodejem chalupy se změnilo i užívané označení (U Mrázků, U Kalvachů).

Zajímavější jsou jistě názvy, které se u jednotlivých čísel popisných používaly (nebo používají) dlouhou dobu a jsou odvozené většinou od umístění stavení nebo řemesla vlastníka.

Čp. 1 – Dolení hospoda (dodnes někdo používá označení U Víků).
Čp. 2 – Rychta (v letech 1785 – 1810 byl lhoteckým rychtářem její majitel Jiří Kopřiva).
Čp. 5 – U Zvonku (poblíž stávala zvonička).
Čp. 6 – Na Stráni.
Čp. 8 – U Ptáčníků (povolání).
Čp. 9 – V Sadě.
Čp. 12 – U Žďárské cesty (bývala zde i hospoda).
Čp. 15 – Pod Hůrou, Na Zástružku.
Čp. 22 – Hoření mlýn.
Čp. 24 – Na Kopci.
Čp. 26 – Ve Staré kovárně. Kovárna zde podle písemných záznamů stála začátkem 18. století, ale pravděpodobně ještě mnohem dříve. Podle staré pověsti si zde prý nechávali kovat koně zbrojnoši z Bradlece.
Čp. 29 – Doktorova chalupa (vlastnila ji manželka doktora Riegra).
Čp. 35 – Naproti Mlejnu.
Čp. 36 – V Chaloupce (zdrobnělina naznačovala málo pozemků u tohoto čp., sama chalupa byla velká).
Čp. 41 – Dolení mlýn.
Čp. 42 – Nade Mlejnem.
Čp. 43 – U Silnice.
Čp. 44 – Ve Vile (když byla r. 1922 postavena; bývalému čp. 44 se říkalo U Borovice, protože vedle něho u staré cesty stávala mohutná borovice).
Čp. 54 – U Splavu.
Čp. 56 – Hájanka.
Čp. 59 – U Hradu (???, bývalá hospoda).
Čp. 60 – V Kovárně.
Čp. 61 – V Hospůdce (ze všech lhoteckých hospod byla nejmenší).
Čp. 62 – V Hlinovníku (prodávala se zde hrnčířská hlína).
Čp. 64 a čp. 65 – Na Vyšehradě (vyvýšené místo). Dnes Na Matlově.
Čp. 66 (bývalé) – Na Matlově (původní majitel (19. st.) Flégr špatně mluvil).

Lhotecká pomístní jména

Pomístní jména nejsou nijak pevně daná. Mění se během času, jejich významy se posouvají a často i členové jedné rodiny nazývají stejné místo různými názvy.

V následujícím textu je ze lhoteckých pomístních jmen vybráno padesát takových, která se používala (či používají) v širším měřítku po delší časový úsek. Vynechána jsou jména jako *U Kapličky*, *U Hřbitova*, *U Školy*, jejichž vznik je pevně a jasně spojen s nějakou stavbou, a je tedy zbytečné je dále rozebírat.

U některých jmen lze vystopovat jejich historický kořen, vznik jiných je nejasný (*Šamolka*, *Křesavý kopeček*, *V Průbě*). Možná si ale právě u Vás v rodině někdo vzpomene na vyprávění o vzniku toho kterého pomístního jména či na jiná zajímavá jména, která zde nejsou uvedena. Pokud tomu tak bude, budeme rádi, když Vaše znalosti lhoteckých pomístních jmen budeme moci zaznamenat např. do obecní kroniky.

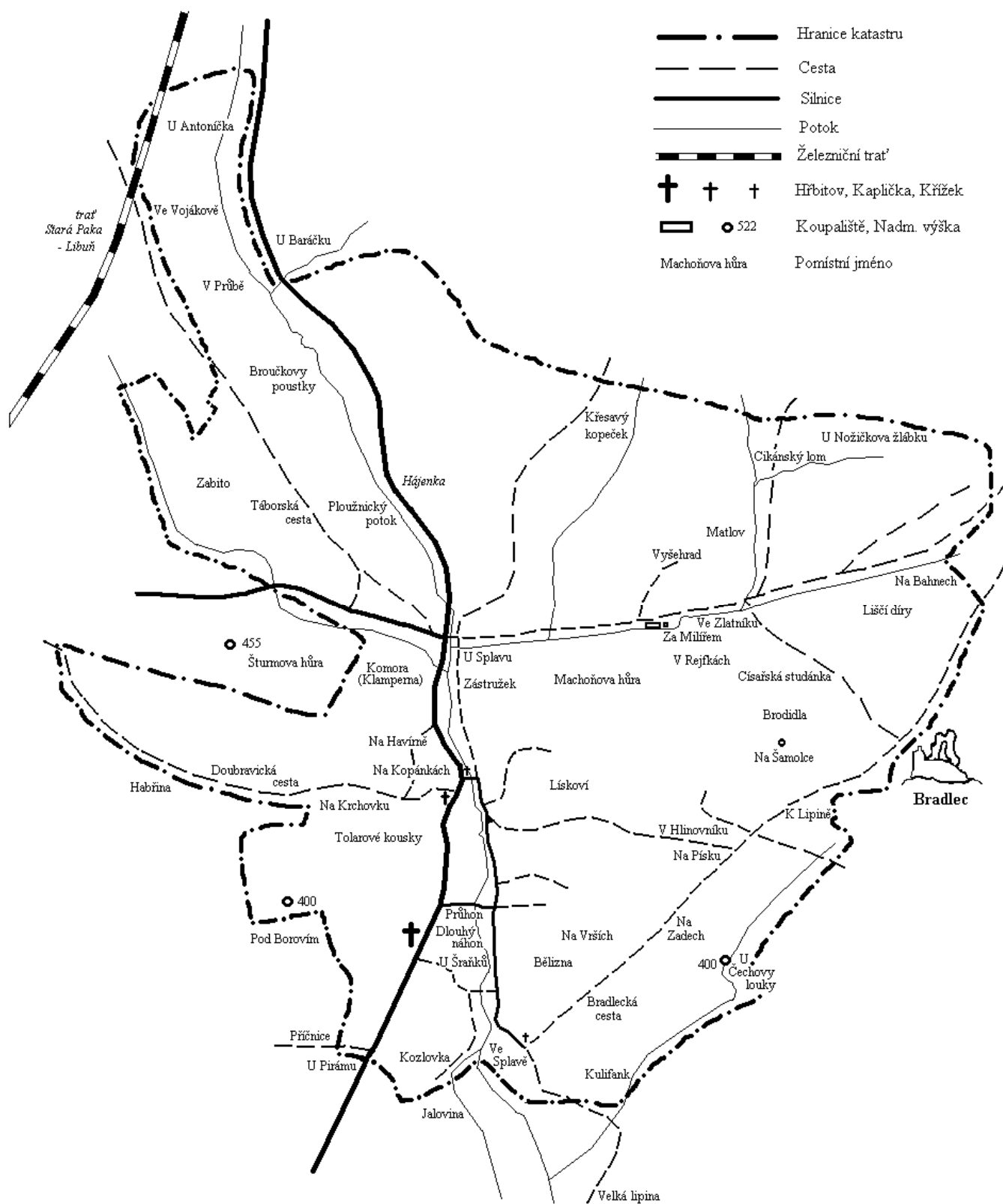
Ve Vojákově (Vojákov)

Les mezi železniční tratí a silnicí (pod Plouznicí). O vzniku tohoto pomístního jména se ve Lhotě vyprávěla zajímavá pověst. Kdysi dávno prý majitel lesa z gruntu č. 23 (dnešní čp. 37) měl syna, který měl jít na vojnu. Tehdejší vojna trvala léta a mnoho mužů z ní již nenašlo cestu zpět. Starostlivý otec tedy daroval tento les majiteli panství a ten se mu postaral o to, aby jeho syn na vojnu nemusel. Od té doby se tu prý říká *Vojákov*. Pravda bude ale asi mnohem prostší. Les opravdu patřil ke gruntu č. 23 a ten do r. 1622 vlastnila rodina Vojákových (Václav Voják). Les se tedy jmenuje podle bývalého majitele. Jako oficiální pomístní jméno bylo zapsáno v soupisu pozemků již v 18. století a mnoho Lhoťáků (hlavně těch z hoření konce) tak říká tomuto místu dodnes.

Broučkovy poustky (Poustka, Poustky, Slavíkovy poustky)

Když r. 1608 kupoval Jiří Brouček ve Lhotě grunt, patřila k němu i pastvina (pole) v lese před *Vojákovem*. Tehdy se jim tedy začalo říkat *Broučkovy poustky* a jako o *Poustkách* se o tomto pozemku mluví i v pozemkových knihách ze začátku 19. století. Od 19. století někdo používá označení *Slavíkovy poustky*, podle nového majitele, jiní jim říkají prostě *Poustky*. Jan Slavík r. 1904 vyhořel a když o rok později stavěl nové stavení, financoval ho mj. i prodejem *Poustek* majiteli okolních lesů knížeti Rohanovi. Kníže na nich nechal zasadit les, a tak scelil své pozemky nade Lhotou.

Mapa katastru obce Bradlecká Lhota s vyznačenými pomístními jmény

V Průbě

Les mezi *Vojákovem* a *Poustkami*. O vzniku názvu není známo nic bližšího.

U Antonička (U Obrázku)

V nejsevernějším výběžku lhoteckého katastru, v lese pod Ploužnicí. Někdy kolem r. 1870 při svázení dřeva zde byla usmrčena mladá žena (prý ze Železnice). Na její památku v místě neštěstí pověsili na strom svatý obrázek. Když se les r. 1928 kácel, obrázek zmizel. Zbylo po něm jenom pojmenování, které starší lidé z naší vesnice dodnes používají.

U Baráčku

Na kraji lesa, po pravé straně silnice na Ploužnici je malý lom. V něm koncem 19. století lámal kámen nějaký Kraus. Aby neměl ke své nelehké práci daleko, postavil u lomu malý domeček, kde se svojí rodinou bydlel. Baráček neměl ani číslo. Když se lom někdy kolem r. 1910 rušil, byl baráček rozbořen. Místu v lese se však i nadále říkalo *U Baráčku*.

Zabito

Les od *Táborské cesty* směrem ke Kyjům. Název používaný již v 17. století. Jeho původ není jasný.

Ploužnický potok

Hlavní tok naší vsí. V některých obecních mapách se také nazývá *Lhotecký*. Jako levostranný přítok Cidliny končí v této řece kousek za Valchou pod Železným.

Táborská cesta

Cesta z obce od čp. 7 k železniční trati a na Tábore. Lhoťáci tudy chodili na tradiční poutě.

Šturmová hůra

Hřbet nad čp. 6 směrem ke Kyjům. Vznik pojmenování tohoto čedičového masivu táhnoucího se od středu obce k západu je možné vystopovat do 16. století. Bývalý grunt č. 9 (dnešní čp. 6) vlastnila tehdy rodina Šturmová (do r. 1600). Před sto lety běžný název dnes používá ve Lhotě málokdo. Tato hůra tak v současné době dostává většinou přívlastky podle současných obyvatel, kteří pod ní žijí.

Komora (Klamperna)

Les na úpatí *Šturmovy hůry* za čp. 76 a 77. Jméno se používá již koncem 17. století a je živé dodnes. Jeho původ je snad spojen s tím, že tento les blízko vsi býval panský a okolní lesy byly selské. Les tedy byl v jakési "komoře". Proč se mu říká i Klamperna není nikde zaznamenáno.

Na Havírně

Ve stráni pod domy čp. 5 a čp. 6. Málokdo asi dnes ví, že se ve Lhotě svého času kutalo uhlí. S těžbou se započalo r. 1816 na parcelách patřících k domům čp. 5 a čp. 6. Štola měla

východ někde v místech, kde stávala suširna na ovoce patřící k rychtě čp. 2. (Dnes je nejbližší obchod, suširna však byla blíže k zastávce a dále od silnice.) Výtěžnost byla pravděpodobně mizivá, a tak byla štola na svátek Panny Marie r. 1849 zasypána. Zůstalo po ní pouze pomístní jméno *Na Havírně*. Dnes již není téměř používané.

Na Kopánkách

Pozemek na úpatí *Šturmovy hůry*, nad čp. 4 a čp. 5, který patří k čp. 51. Ve 20. století tam byl vysázen třešňový sad, ale do té doby to bylo obdělávané pole. Mělo však velice protáhlý tvar, takže na něm nebylo možno hospodařit s povozem. Veškeré práce musely být prováděny ručně, včetně okopávání, proto *Na Kopánkách*.

Doubravická cesta

Polní a lesní cesta od lhotecké kapličky kolem čp. 4, dále podél *Kopánek*, *Krchovka* a po hranicích katastru do Doubravice.

Habřina

Les pod *Doubravickou cestou* z větší části na železničském katastru. Původ názvu snad od druhu stromu. (Je možné odvozovat název i od jména Habřinský. Jan Habřinský žil ve Lhotě v polovině 18. století v čp. 9, ale pouze 8 let. Proto se jeví jako pravděpodobnější odvození pomístního názvu přímo od stromu.)

Na Krchovku

Jižní stráň pod *Šturmovou hůrou*, kde byl vysázen obecní sad. Dnes se tak říká i přilehlé chatové osadě. Původně byl tento pozemek lesem a byl vykácen za rychtáře Václava Lásky r. 1860. Do r. 1950 se v horní části u borového lesa pochovávala mrtvá domácí zvířata. I proto se tomuto místu začalo říkat *Krchovek*. Ve Lhotě se vyprávělo o vzniku jména pověst, která tvrdila, že se zde kdysi pohřbívaly oběti některé morové rány. Tito lidé však (podle dostupných pramenů) byli pohřbívaní níže, někde v dnešních polích. Na vzniku názvu *Krchovek* to však podíl jistě mělo.

Tolarové kousky

Orná půda pod *Krchovkem* patřící obci, dříve rozdělená na malá políčka. Obec je pronajímala bezzemkům. Jejich označení se pravděpodobně odvíjí od jejich velikosti, možná od ceny pronájmu v určitém období. Ve 20. století se jim začalo říkat *Kousky u Krchovka* a ještě v sedmdesátých letech byly běžně pronajímány (tehdy jich bylo 23) např. dělníkům, kteří si doma drželi na mléko kozu apod.

Pod Borovím

Jako označení rolí se ve starých pozemkových knihách vyskytuje již r. 1716. Říká se tak dodnes polím pod obecním lesem, který patří Železnici, na jihozápadní hranici lhoteckého katastru. Vznik názvu je zcela zřejmý – les se skládal převážně z borovic.

U Splavu (Pod Splavy)

Soutok *Zlatníku* a *Ploužnického potoka*, kde voda padá do několikametrové rokle. Název se běžně používá i k označení domu čp. 54.

Zástružek

Ulička za strouhou (při pohledu od silnice). Vede od *Splavu* za čp. 61. Jedno ve Lhotě z nejběžněji používaných pomístních jmen.

Průhon

Cesta od obecního úřadu nahoru k hlavní silnici. Dříve se touto cestou honil ze vsi dobytek na pastvu, proto průhon. Toto pomístní jméno je známo v 19. století a dodnes běžně používané.

Dlouhý náhon

Strouha, která přiváděla vodu k dolnímu mlýnu. Její zakladatel vyvedl vodu z *Ploužnického potoka* již před čp. 73 a poté, co pomohla roztočit mlýnské kolo, se vracela do potoka až před čp. 40. Několikasetmetrový náhon si tak po zásluze vysloužil pojmenování *Dlouhý*.

U Šraňků (Babákův šraňk)

Bývalá polní cesta od dolního mlýna čp. 41 k hlavní silnici. R. 1872 se v dolním mlýně stal mlýnářem Antonín Babák a o pět let později jeho syn. Do té doby byla cesta volně průjezdná pro všechny Lhoťáky. Antonín Babák však cestu uzavřel a na závoru umístil ceduli, že vjezd je pouze s povolením. Komu toto povolení udělil, ten mu musel něco odpracovat na poli.

Ve Splavě

V dolní části obce, kde *Ploužnický potok* opouští lhotecký katastr, je malý splávek. V tomto místě se odděluje přebytečná voda do *Jalové strouhy*. V dnešních mapách název *Ve Splavu* najdeme u pole mezi střelnicí a *Bradlečkou cestou*. Jde zřejmě o nedopatření (posunutí činí zhruba 200 m).

Jalovina (Jalová strouha)

Strouha od splávku v dolní části obce směrem k Železnici. Když je v *Ploužnickém potoku* málo vody, je tato strouha vyschlá. Odtud pojmenování *Jalovina*.

Kozlovka

Pokračování *Bradlecké cesty* kolem domu čp. 39 a dále po hranicích katastru. Jméno je prý odvozeno podle velké hrušně "Kozlovky", která kdysi u cesty stávala. Vypravovala se zde ale i pověst o cikánovi, který byl pochován u cesty. Na hrob mu dali veliký kámen. Poté vyběhl z blízkého stavení kozel a postavil se na ten kámen. Proto prý *Kozlovka*.

U Pirámu

Hranice katastru lhoteckého a železničského u hlavní silnice. Stával zde kamenný sloup jehlanového tvaru, který hranici vytyčoval. (Po levé straně silnice, když se jde ode Lhoty.)

Příčnice (U Příčnice)

Dříve vedla jako pokračování *Kozlovky* k *Pirámu* a napříč silnicí dále podél hranic katastru. Dnes je zachována pouze cesta vpravo od hlavní silnice (když se jde ode Lhoty).

Na Zadech (Na Zadě u Lipiny)

Pozemky kolem *Bradlecké cesty*, které jsou od vsi za horizontem. Svažují se tedy k východu a od vesnice na ně není vidět. Název se používá odnepaměti a písemně je doložen r. 1785.

Na Vrších

Táhlý vrch nad chalupou čp. 34. Jméno je minimálně 250 let staré. Na tomto místě stával jeden z nejstarších lhoteckých sadů ovocných stromů.

U Čechovy louky

Louky nad stělnicí, dnes zalesněné. Jméno vzniklo na konci 19. století, kdy se majitelem těchto pozemků stal p. Čech ze Železnice. Ten je pronajímal Lhoteckým. Na loukách byl vysázen les někdy okolo r. 1933.

Bělizna

Pole patřící k čp. 36, za tímto stavením na kopci. Svoje jméno dostalo od šedobílé jílovité půdy.

Bradlecká cesta

Stará cesta na hrad, od křížku nad stělnicí až k Újezdské hájence.

Kulifank

Tak říkali ve Lhotě někteří lidé za Rakouska-Uherska stělnici, která byla založena r. 1892. Dnes se toto pomístní jméno nepoužívá.

Lipina

Jako jméno lesa od stělnice k Újezdci bylo známo již v 17. století. Dnes se tak říká především lesu při cestě ze stělnice k Soběrazi. (Katastr obce Železnice.) V současných mapách jméno *K Lipině* označuje jižní klín lesa pod Bradlecem, u Soběraze je *Velká lipina* a dále k silnici na Újezdec pak *Malá lipina*. *U Lipiny* se nazývá místo, kde dnes stojí soběrazská drůbežárna, *Lipinské položení* je louka od drůbežárny ke Lháni a *Pod Lipinou* se říká polím na východním kraji Železnice. Názvy vznikly samozřejmě od toho, že v těchto místech rostlo mnoho lipových stromů.

Lískoví (Nad Lískovím)

Břeh pod čp. 24, který odděluje pozemky od čp. 29. Tento břeh byl hustě osázen lískovými keři.

V Hlinovníku

Pozemek asi 100 m nalevo od *Bradlecké cesty* (když se jde nahoru), kousek před jejím

vstupem do lesa. Ještě v polovině 19. století se v těchto místech kopala kvalitní šedá hrnčířská hlína, která se ponejvíce dovážela hrnčířům do Železnice. Později byl v těch místech vysázen třeshňový sad.

Na Písku

Lesík a pozemek pod ním při rozcestí *Bradlecké cesty*, cesty na Újezdec a cesty do vsi. V rokli je starý lom na písek. Kdy se přestalo s jeho těžbou, není přesně doloženo.

Machoňova hůra

Tak se nazývá čedičový hřbet, který začíná lomem a táhne se směrem k Bradleci. Svě jméno dostal podle jedněch z prvních majitelů gruntu č. 17 (dnešní čp. 24), po rodině Machoňových. Ta držela statek do r. 1615, ale staré záznamy se o jménu hůry nezmiňují. Je zajímavé, že názvu *Machoňova hůra* se běžně ve Lhotě používalo čtvrt tisíciletí po smrti posledního nositele tohoto jména ve Lhotě, tedy koncem 19. století, a poté je používáno ještě po dalších několika desítkách let. Dnes tento název používá jen několik málo starších občanů. Většinou se tomuto kopci říká pouze *Hůra*.

Za Milířem

Místo za koupalištěm na kraji lesa *Zlatníka*. Dříve se zde pářilo dřevěné uhlí v milíři. Jméno je doloženo až v 19. století a používá se v hojně míře dosud.

Ve Zlatníku

Les za koupalištěm podle potoka. Jméno je odvozeno od jména potoka, který se nazývá *Zlatník*. Pojmenování lesa i potoka je písemně doloženo v 18. století, je však jistě ještě starší. Podle pověsti se v potoce prý rýžovalo zlato, a tak se mu začalo říkat *Zlatník*. Po zlatu dnes není ani památky, ale název se stále užívá. V potoce je možné najít české granáty.

V Rejfkách (Rejfsky, Rejfka)

Část lesa *Zlatníka* směrem k *Machoňově hůře*. Dříve zde rostly stromy, které byly vhodné pro výrobu rejfků u vozu. Rejfka je vrchní hrázka se zahnutým koncem vzhůru (nosem). *V Rejfkách* se zde říkalo již v dávných dobách. Později byl tento les osázen mladým smrkovým porostem a jméno upadalo pomalu v zapomnění.

Na Šamolce (Šamolka)

Při chůzi po hřebenu *Machoňovy hůry* kopec před Bradlecem. Při pohledu od *Bradlecké cesty* má houbovitý tvar. Název pochází minimálně z 19. století, přesné stáří však nelze spolehlivě určit. Rovněž původ vzniku jména zůstává nejasný. V dnešních mapách najdeme tento kopec pod označením *Romanova hůra*.

Brodidla

Mokřina pod Bradlecem směrem ke *Zlatníku*. Podle pověsti byla v dobách, kdy byl Bradlec obydlen, mokřina vydatnější a zbrojnoši z hradu tu brodili koně. Dobu vzniku

názvu nelze přesněji datovat, ale jeho původ sahá minimálně do 19. století.

Císařská studánka

Studánka severně od *Brodidel*. Voda z ní teče do *Zlatnického potoka*. Dříve byla upravená, dnes je zanešená a jen malý pramének je důkazem její přítomnosti.

Povídá se, že se z ní při jedné z cest napil císař Josef II.

Na Bahnech

Lesní mokřina jižně od *Zlatnického potoka* směrem ke hradu. Při zřizování vojenské stělnice r. 1892 bylo vykopáno velké množství dřevěných vodovodních trubek, které měly vést až do těchto míst. Dříve totiž *Na Bahnech* býval vydatný pramen. Starý vodovod snad vedl do Železnice, do Kartouz a možná až do Jičína.

Liščí díry

V lese pod mokřinou *Na Bahnech*. Dříve zde bývalo plno lišek, po kterých zbylo množství neobydlených nor.

Cikánský lom

Shluk čedičových skal při cestě *Zlatníkem* na Klepandu. Pojmenování pochází z dob, kdy cikáni kočovali po Čechách a na některých místech se vždy na několik dní usadili. K těmto místům patřil i lom u potoka v lese nade Lhotou. Jméno *Cikánský lom* se natolik vžil, že se používá dodnes.

U Nožičkova žlábků (U Žlábků, Nožičkova rokle)

Lesní pramen na rozhraní našeho a žďárského katastru ukrytý v rokli.

Matlov a Vyšehrad

Na kopci po levé straně cesty kolem koupaliště do *Zlatníku*. Po stavbě domků čp. 64 a čp. 65 se pozemkům na kopci začalo říkat *Na Vyšehradě*, díky vyvýšené poloze. Později byl ještě výše postaven malý domek čp. 66. V něm bydlel v 19. století i žebřák, který se jmenoval Flégr. Ten špatně mluvil (matlal), a tak se tomuto místu, pravděpodobně přičiněním nějakého posměváčka, začalo říkat *Matlov*. Později byl domek rozbořen (před r. 1907) a pozemek koupil lomnický velkostatek, který ho zalesnil. Název *Matlov* byl však tak vžitý a používaný, že se tak začala označovat celá vyvýšenina včetně čp. 64 a čp. 65. (Původní název *Vyšehrad* znalo v polovině 20. století již jen pár Lhoťáků.) Pomístní jméno *Matlov* je běžně používáno i v současnosti.

Křesavý kopeček

Kopec při cestě od *Splavů* na Žďár při hranicích katastru. Cesta vede v těch místech kolmo vzhůru a je plná drobných kamének. Toto jméno je zmiňováno již v nejstarších pozemkových knihách (17. a 18. století) a jeho původ je nejasný. Snad to bylo díky častým úderům blesků za bouřek.

j&vh